

Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека
Кафедра бібліотекознавства і бібліографії

***Бібліотека вищого
навчального закладу в
контексті сучасності***

(Збірник матеріалів
науково-практичної конференції
28 серпня 2008р)

Рівне 2008р.

УДК 027.7
ББК 78.34(4Укр)
Б 59

Бібліотека вищого навчального закладу в контексті сучасності:
збірник матеріалів науково-практичної конференції, 28 серпня 2008 р. /
ред. С.Н.Грипич, Г.П.Семенюк. – Рівне: РДГУ, 2008. – 62с.

Відповідальний за випуск:

Грипич С.Н. –
директор наукової бібліотеки
РДГУ

Комп'ютерна верстка:

Дзінько В.О. –
інженер-програміст

Рецензенти:

Ясьмо В.Д. –
кандидат педагогічних наук,
професор РДГУ

Ярошук В.П. –
директор Рівненської
державної обласної наукової
бібліотеки, кандидат
історичних наук

Збірник складений на основі матеріалів наукової конференції, проведеної науковою бібліотекою за участю кафедри бібліотекознавства і бібліографії РДГУ. До нього увійшли тексти доповідей, у яких детально розглядається діяльність університетської бібліотеки в контексті сучасності та перспектив її подальшого розвитку.

Затверджено науково-методичною радою бібліотеки РДГУ
Протокол № 8 від 18 вересня 2008р.
Рекомендовано до друку науково-методичною радою РДГУ
Протокол №2 від 12 листопада 2008р.

©Наукова бібліотека РДГУ
Рівне, вул. Остафова, 31

ДИСКУСІЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕНЬ «ЕЛЕКТРОННОГО КАТАЛОГУ» ТА «ЕЛЕКТРОННОЇ КАРТОТЕКИ СТАТЕЙ»

Резюме. Розглядаються дискусійні питання термінології електронної бібліографії. Пропонується авторське бачення проблеми.

Ключові слова: Електронний каталог, електронна картотека статей, електронна бібліографія.

В умовах розповсюдження електронних засобів комунікації інформація стає основою розвитку суспільства нового типу — інформаційного, де створення інформації, її обробка і передача мають фундаментальне значення для всіх галузей діяльності людини. Першим досягненням, яке доводить переваги комп'ютеризації безпосередньо для користувачів бібліотек, став електронний каталог. З часом перелік електронних джерел інформації розширився, для їх позначення почали використовувати поняття «електронний ресурс». Формування системи бібліографічних електронних ресурсів є актуальною проблемою, як і уніфікація термінів та впорядкування понятійного апарату електронної бібліографії взагалі.

Понятійний апарат бібліографічної діяльності в електронному середовищі розробляють І.Г. Моргенштерн, В.О. Фокєєв, Г.М. Швецова-Водка, Е.Р. Сукіасян, Л.Я. Філіпова, В.В. Мосягін, Ю.М. Столяров, О. Баркова, І. Антоненко та ін.

Для позначення ресурсів, які виникають в середовищі електронної бібліографії, застосовують узагальнюючі терміни «електронні бібліографічні ресурси», «комп'ютерні бібліографічні ресурси», «бібліографічні електронні ресурси»; як типи електронних ресурсів виділяють «електронні каталоги», «електронні картотеки», «бібліографічні бази даних».

Питаннями термінології, типології, класифікації електронних ресурсів як об'єктів бібліографічного опису займаються О. Баркова та І. Антоненко. Вони розробили глосарій «Типи електронних ресурсів: типи даних, види програм» [1]. В «Глосарії» як один з типів електронних ресурсів розглядається «бібліографічна база даних» —

«інформаційний ресурс (база даних), що складається з електронних записів, які надають відомості про документи або бібліографічні одиниці (наприклад, бібліотечні каталоги, бази даних цитування)» [1, с. 67]. Під таке визначення підпадає і електронний каталог, і електронний аналог картотеки статей. Автори відносять їх до текстових даних, як і електронний документ (лист, стаття) і електронне видання (книга, журнал, довідник, словник, інформаційний бюлетень). Отже, здається, що на думку авторів, бібліографічна база даних не є електронним документом і не може бути електронним виданням, з чим не можна погодитись.

І.Г. Моргенштерн поділяє бібліографічні електронні ресурси на динамічні та стабільні. Першу групу називає бібліографічними базами даних, організація яких дозволяє поповнювати їх новими записами і видаляти непотрібні, редагувати і вдосконалювати [5, с. 10]. Такими є електронні каталоги, бази даних статей, деякі електронні бібліографічні покажчики, створені з використанням технології гіпертексту.

Г.М. Швецова-Водка комп'ютерні бібліографічні ресурси у вузькому значенні розуміє як комп'ютерні бібліографічні посібники. Як окремі жанри комп'ютерних бібліографічних ресурсів розглядаються електронний каталог, головною ознакою якого є те, що він відображає певний фонд документів; електронна картотека — електронний бібліографічний посібник, що є аналогом систематичної картотеки статей чи тематичної картотеки; електронний бібліографічний покажчик — база даних, спроектована у відповідності з вимогами до звичайного бібліографічного покажчика, що містить значну кількість бібліографічних записів і дає можливість багатоаспектного пошуку по них [11].

В.О. Фокєєв [Полеводов] в термінологічному словнику «Електронна бібліографія» розрізняє поняття «база бібліографічних даних» та «бібліографічна база даних» [8]. За змістом обидва терміни виявляються синонімами, але оскільки існує однозначне поняття «база даних» (іменована сукупність даних, яка відображає стан об'єктів і їх відношення в предметній області, організованих за певними правилами, що передбачає загальні принципи опису, збереження і маніпулювання даними [3, с. 44]), то доцільніше вживати другий термін, який, однак, обмежує склад бібліографічної бази даних фіксованими текстами, виключаючи з неї описи нетекстових документів (образотворчих, нотних, картографічних).

На думку В.В. Мосягіна, бібліографічні бази даних — це бази даних, які містять бібліографічні описи документів. До них належать

бази даних книг, газет, статей, дисертацій, патентів, рукописів, зображувальних матеріалів, фотодокументів тощо. Електронний каталог бібліотеки — це сукупність бібліографічних і лексикографічних баз даних в комплексі з системами управління базами даних і набором прикладних програм. Саме об'єднання різних бібліографічних і лексикографічних баз даних забезпечує принципово нові можливості пошуку в електронному каталозі у порівнянні з традиційними каталогами. Синонімом електронного каталога для автора є «бібліографічний банк даних» [6]. Але в такому випадку і електронний варіант картотеки статей можна назвати банком даних, що не відображає її специфіки, яка полягає в розкритті змісту серіальних видань. Особливостями такого банку даних є те, що він оперативно відображає аналітичні матеріали, не пов'язані жорстко з фондом і об'єднані за призначенням, змістом чи іншою ознакою.

А.І. Земсков та Я.Л. Шрайберг вважають, що електронний каталог — це спеціально розроблена база даних, що складається із стандартизованих бібліографічних описів і дозволяє пошук документів за окремими елементами чи групою елементів опису [4, с. 81]. Згідно з цим визначенням, електронний каталог може включати будь-які види документів — книги, брошури, періодичні, продовжувані видання, статті з газет, журналів, тобто, зокрема, ті документи, які відображаються в систематичній картотеці статей.

Ф.С. Воройський в «Систематизованому тлумачному словнику з інформатики» дає таке визначення електронного каталога: «бібліотечний каталог, реалізований в машиночитаній формі [2]». Автор зазначає, що на практиці під електронним каталогом розуміють і бібліографічні бази даних, що відповідають ознакам каталога, і бібліотечні автоматизовані системи чи їх підсистеми.

В навчальному посібнику «Бібліотечні каталоги як інформаційно-пошукові системи» відтворюється визначення Міждержавного стандарту 7.76-96 «Комплектование фонда документов. Библиографирование. Каталогизация», де електронний каталог — це бібліотечний каталог у машинозчитувальній формі, який працює в реальному режимі часу та наданий до використання користувачам бібліотеки. Синонімами терміна є машинопрочитувальний каталог, бібліографічна база даних та ін. [8, с.135].

Е.Р. Сукіасян вважає, що не варто називати бібліотечний каталог базою даних, оскільки це визначення більше підходить для бібліографічної картотеки. В каталозі обов'язковим елементом бібліографічного запису є шифр зберігання документа і відповідність

конкретному фонду, зміст і склад якого він розкриває. Картотека (як і бібліографічна база даних) таких відомостей не містить. Вилучення картки чи машиночитаного бібліографічного запису з каталога потребує вилучення самого документа з фонду, тоді як подібну операцію в картотеці чи бібліографічній базі даних бібліограф може провести, не звертаючись до первинного документа [9, с. 39].

І.Г. Моргенштерн категорично проти вживання терміна «електронна картотека статей», вважаючи, що він виник від нерозуміння різниці між каталогом і картотекою. Остання, на його думку, є сукупністю карток і відношення до електронного середовища не має. Натомість він називає електронний еквівалент картотеки базою даних статей [5, с.10]. Г.М. Швецова-Водка не погоджується з таким твердженням і відстоює усталену назву [10]. Ми пропонуємо назву «аналітичний банк даних» — це банк даних, який містить бібліографічні описи складових частин документів, тобто аналітичні описи, словник ключових слів, словник предметних рубрик, тезаурус, класифікаційну систему, базу даних авторитетних записів.

Оскільки електронний каталог і електронний варіант картотеки статей – це бібліографічні посібники (впорядкована сукупність бібліографічних записів, об'єднаних за якоюсь ознакою) в електронній формі, то їх можна вважати бібліографічними банками даних – різновидом банків даних взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко І.П. Термінологічне забезпечення каталогізації електронних ресурсів : електронні дані та програми / І.П. Антоненко, О.В. Баркова // *Культура народів Причорномор'я*. — 2007. — № 100, т. 2. — С. 59—69.
2. Воройский Ф.С. Систематизированный толковый словарь по информатике. (Вводный курс по информатике и вычислительной технике в терминах) / Ф.С. Воройский. — М.: Либерия, 1998. — 58с.
3. Информатика та обчислювальна техніка : Короткий тлумачний словник / В.П. Гондол, А.Г. Дерев'янка, В.В. Матвеев, Ю.З. Прохур; За ред. В.П. Гондола. — К.: Либідь, 2000.
4. Земсков А.И. Электронные библиотеки : Учебник для вузов / А.И. Земсков, Я.Л. Шрайберг. — Москва: Либерия, 2003. — 352с.
5. Моргенштерн И.Г. Понятийный аппарат библиографической деятельности в электронной среде / И.Г. Моргенштерн // *Мир библиогр.* — 2004. — № 6. — С. 8—12.

6. Мосягин В.В. Базы данных, электронный каталог и банк данных библиотеки [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.gpntb.ru/ntb/ntb97/5/f5.01.html
7. Полеводов В.А. Электронная библиография : терминологический словарь / В.А. Полеводов // Мир библиогр. — 2005. — № 4. — С. 79—84.
8. Сєдих В.В. Бібліотечні каталоги як інформаційно-пошукові системи : Навч. посіб. / В.В. Сєдих, Г.П. Терентьєва, В.К. Удалова; Харк. держ. акад. культури. — Х., 2000. — 193 с.
9. Сукиасян Э.Р. Электронные каталоги / Э.Р. Сукиасян // Библиотека. — 2003. — № 2. — С. 38—41.
10. Швецова-Водка Г. Н. Из прошлого — для будущего [Электронный ресурс] // Науч. и техн. б-ки. — 2007. — № 12. — Режим доступа: www.ellib.gpntb.ru/index.php?journal=ntb&year=2007&num=12&art=7 - 24к
11. Швецова-Водка Г.Н. Классификация компьютерных библиографических ресурсов / Г.Н. Швецова-Водка // Мир библиогр. — 2001. — № 2. — С. 14—22.

УДК [024 + 027. 08] – 057. 875

Г.П.МЕЛЬНИЧУК

зав. відділом читальних залів
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИТАЛЬНИХ ЗАЛІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ НА ДОПОМОГУ САМОСТІЙНІЙ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.

Резюме. Розглядаються форми обслуговування читачів, використання фондів читальних залів на допомогу самостійній роботі студентів.

Ключові слова: бібліотека вищого навчального закладу, самостійна робота, навчально-виховний процес, фонди.

В рамках Болонського процесу головною метою вищої освіти є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, здатних до подальшого професійного зростання. В умовах сучасного навчального закладу